

Mötet med våra äldre syskon

Göran Larsson var under många år direktor för Svenska Teologiska Institutet i Jerusalem. Shaloms ordförande P-O Hermansson har träffat Göran Larsson för ett samtal om hans liv och uppgift och om hur hans kristna liv berörs av mötet med judendomen.

Göran Larsson är nog den mest kände bland kristna i Sverige vad gäller judendom och Israel. Inte undra på det efter att han har ägnat i stort sett hela sitt vuxna liv åt undervisning och studier samt dialog med olika judiska grupper i Israel.

Jag satte mig ned med Göran för att samtala om hans liv och uppgift, denna gång via Zoom. Vi började med att tillsammans minnas våra första möten; det var i Münster (Tysklands näst största studentstad efter München, red. anm.), när han var forskarstudent där, och jag kom tillbaka från min kibbutzvistelse 1977. Mina föräldrar var där på besök hos Göran. Nästa gång vi träffades 1981 var det i Jerusalem när han var direktor för Svenska Teologiska Institutet (STI).

Jordbrukarsläkt

Göran är uppväxt i Björketorp, bara någon mil från där jag bor. Han kommer från en jordbrukarsläkt, blev den förste att studera på universitet. På min fråga varför det blev teologistudier, så svarar han att redan när han tog studenten blev han gripen, även om han inte hade någon direkt kallelseupplevelse. Orden från Jeremia 20:7 beskriver det han upplevde: *Du, HERRE, övertalade mig, och jag lät mig övertalas; du grep mig och blev mig övermäktig.*

Foto: Leif Lundberg

Artikelförfattaren och Göran Larsson i samtal vid Shalomkonferensen i Uppsala 2019

– Så var det, jag var snarast motvillig, det var även en kamp. Till sist fanns det inget annat. Jag föstes in där av Guds mäktiga hand, säger Göran och tillägger:

– I studierna var det fokus på Gamla- och Nya testamentet och religionshistoria (inkl. judendom), och hebreiska var mitt stora intresse. Så det blev en fil.kand. i semitiska språk också.

Till Jerusalem

Han prästvigdes 1974 och jobbade i några år som församlingspräst.

– Det var inte självklart att jag skulle läsa vidare och forska, men jag föstes dit, det blev så.

Redan 1975 fick han en förfrågan om att vara t.f. direktor för STI i

Jerusalem. Det var så det började. Där träffade han professor Karl Heinrich Rengstorff från Münster som sedan tog in honom som doktorand 1977. Professorn gav honom ämnet; en rabbinisk text om den Stora Försoningsdagen. Redan innan han doktorerade 1980 blev han 1979 kallad att vara direktor för STI. Då fick han också möjlighet att avsluta sina doktorsstudier på Hebreiska Universitetet.

GT-forskningen idag

I samtalet kommer vi in på GT-forskningen idag, den är ofta så inriktad på ”teologi” i stället för att vara fokuserad på ’texten’, den gammaltestamentliga och senare texter inom judendomen som tolkat GT-texten. Här känner

Foto: Leif Lundberg

Göran Larsson var åren 1979-1993 direktor på Svenska Teologiska Institutet

Göran Larssons första 'dialog' med judiskt troende var med några barn i Mea Shearim

vi oss befryndade: texten skall stå i centrum och dess tolkningshistoria.

Stora förändringar i Svenska kyrkans Israelarbete

Efter 15 år som direktor upplevde han att Svenska kyrkans intresse för judisk-kristna relationer alltmer försköts mot ett ensidigt politiskt engagemang i Israel-Palestina konflikten, vilket gjorde det svårt att fortsätta och fördjupa det arbete han hade sänts ut till.

Därefter följde några år i USA och sedan Brasilien. Och när han fyllde 50 bildades 1999 en stiftelse som samlade in medel som skulle göra det möjligt för honom att verka med placering i Jerusalem. Han jobbade med dialogarbete i den akademiska världen i Jerusalem, talade i skolor, föreläste på Yad Vashem, skrev böcker och rundbrev. Och så har han fortsatt, numera med sin bas i Sverige. Sedan 2015 har han varit med att bygga upp en avdelning för judaistik, den första i sitt slag i hela Sydostasien, på Lutheran Theological Seminary i Hong Kong.

När jag frågar Göran om några minnen av händelser som gjort starkt intryck på honom tänker han omedelbart på några möten med judisk-ortodoxa barn i grannskapet till STI.

– Min allra första dialog, som kristen med judiskt troende kom att forma mycket av mitt fortsatta liv och arbete i Jerusalem. Med dialog menar jag ett samtal mellan en kristen och en jude

om vad som skiljer och vad som förenar vår tro. Ett sådant samtal hade jag aldrig haft innan jag kom till Israel. Som jag minns det hade jag aldrig mött eller pratat med en jude under min studietid. Jag tycker att det är underligt att någon judisk forskare eller rabbin aldrig bjöds in under hela min studietid.

Detta första möte var med några barn i Mea Shearim (det ortodoxa kvarteret i Jerusalem). Jag drogs till synagogan, jag ville höra hebreiska, och lära känna Jesu värld. Så jag hittade en yemenitisk synagoga. När barnen såg mig där återkommande med den judiska bönboken så förstod de att jag inte var turist. De tyckte väl jag var spännande; och en pojke frågade då på hebreiska:

– Vad är du för någonting? Jag svarade:
– Jag är svensk.
– Är du jude?
– Nej, jag är Notzri. Pojken ryggade tillbaka och sade:

– Men vi har inte dödat Jeshua. Det grep mig... och jag har ofta tänkt på vad det är som gör att en liten pojke som första tanke tar upp denna anklagelse i ett samtal med en kristen. Detta måste vi som kristna bära med oss: att judarna bär på anklagelsen, skulden för Jesus död på grund av vad den kristna kyrkan sagt och gjort mot judarna genom historien.

En annan gång frågade ett barn i synagogan:

– Varför kommer du hit? Jag hade

den hebreiska bibeln, Tanach, med mig och jag sade:

– Detta är en helig bok också för mig! Motfrågan kom direkt:
– Håller du den?
– Första frågan berör anti-semitismen, den andra berör ersättningsteologin, menar Göran.

Mitt möte med judendomen

Vi kommer i samtalet in på detta att Gamla testamentet inte räknas som lika viktig utan ersätts av Nya testamentet av många kristna. När i själva verket GT är grunden; Jesu och apostlarnas ENDA Heliga Skrift, och även Nya testamentet är helt och hållet en judisk skrift, och framställer en judisk, messiansk teologi med Jesus som Messias.

– Det mesta i mitt kristna liv berörs av mitt möte med judar och judendom. Framförallt är det Bibeln och bibelsynen som utmanas. Jag ser att kristendomen är lika mycket en gammaltestamentlig religion lik judendomen. Båda har hållit den helig, läst och tolkat den. Vi gör ofta kristendomen till en (enbart) nytestamentlig religion. I mötet med de som är våra äldre syskon blir Nya testamentet 'härligt' utmanat av Gamla testamentet, framhåller Göran och tillägger:

– Det är en sorg att präster och pastorer idag läser så lite hebreiska och förkunnar så lite från GT. Någon gång kunde man väl gå på djupet och låta predikan vara ett djupt bibelstudium

“Kristendomen måste bli mer än terapi eller pietistisk tillämpning”

i texten. Kristendomen måste bli mer än terapi eller pietistisk tillämpning. Apostlarna drevs ju också av något annat: de såg något som bekräftade Skrifterna (d.v.s. GT) som de ville dela med sig. Vi behöver träna oss och våra präster/pastorer att predika så att GT blir bekräftat i Kristus.

– I den nicenska trosbekännelsen bekänner vi att Kristus är av samma väsen som Fadern. Då är Kristus av samma väsen som den Gud som kallade Abraham, förde Israel ut ur Egypten, gav Torah på Sinai berg, sände sin Ande till profeterna. Den ingångspunkten in i Nya testamentet fick jag först under mina första år i Jerusalem, i mötet med judendomen.

Vad är tro?

Vi kommer också in på frågan om vad 'tro' är, en judisk syn på tro: det är att man underordnar sig Gud som suverän Gud, man överlåter sig till honom, man vill tjäna honom, följa honom, förtröstar och litat på honom.

– Hur många kristna tänker sig att det är så. Man hör ofta folk säga: 'Kristen tro är ingen religion, utan en relation'; men de tänker inte att det är ju exakt så det är med judisk tro; det är en relation, mellan människa och sin Gud, menar Göran.

Både Sion och Sinai

Många kristna tror att Gud gett tillbaka Landet till sitt folk, och är intresserade av Landet, vill stödja det och veta mer om våra judiska rötter.

Hur ser du på dialogen mellan dem och judar?

– Många kristna är intresserade av Israel för att det bekräftar Bibeln, att Gud är trofast och håller sina löften. Landet blir en bekräftelse på den trofasthet som bär oss. Man kommer ihåg Sion (d.v.s. Landet), men glömmer ett annat ord på 'S' som är så väsentligt i den judisk-kristna dialogen: Sinai. De är så oerhört intresserade av Landet, men de är trötta på Sinai och på att höra om Torah, den så kallade lagen, eller Sinaiförbundet. Vad innebär det

att Sinaiförbundet består, det som inte är vårt förbund? Det borde utmana alla kristna, både Sion och Sinai. Sinai och Torah är precis lika mycket tecken på Guds trofasthet. Det judiska folket lever tack vare Torah. Under alla åren i diasporan var det Torah, buden och förbundetstecken, som höll dem vid liv. Intresset för bara Landet, gränserna och politik kan inte vara vår huvudsak! Vi behöver hålla ihop dessa två: Sion och Sinai. Sen finns förstås de liberala som avfärdar att Bibelns löften om Landet gäller för judarna idag.”

De messianska grupperna Hur ser du på den messianska gruppens plats i konglomeratet av judiska grupper i det moderna Israel?

– Min första reflektion är att de får bära fädernas missgärning i tredje och fjärde led, de får bära den skuld som kyrkans agerande mot judarna skapat under 2 000 år. De får äta de bittra frukterna av kyrkans antijudiskhet. Och därför betraktas ofta de messianska judarna med samma misstänksamhet som andra kristna. I judarnas ögon står kyrkan för något som inte buddhismen eller hinduismen står för. Och därför är det lättare att acceptera att en jude idag är buddhist eller hindu, än messiastroende. Något liknande är det med islam som också har en negativ klang i judarnas öron.

– Detta manar oss kristna till att rannsaka oss och lära känna vår antijudiska historia. Vi behöver rensa bort sådan teologi som bara burit onda frukter, framhåller Göran och tillägger:

– Det är tragiskt att de jude-kristna fördrevs ur den första kyrkan. Tänk om vi haft kvar en Torahtrogen gren messiastroende judar inom kyrkan. Tänk så mycket ont som kunnat förhindrats. Jag har under mina år mött enskilda personer som levit som ortodoxa judar med en väldigt tydlig beaktelse att Jesus är Messias. Men de är inte med i någon församling. Och jag har förståelse och stor respekt för de som lever så, eftersom det är svårt för en Torahtrogen jude att hitta ett andligt hem i en messiansk församling. Jakobs församling i Jerusalem var enligt Apostlagärningarna Torahtrogen, men den finns ju inte kvar.

Göran Larsson

Många messianska församlingar består också ofta av fler icke-judar än judar, särskilt i USA. Har man en längtan att få uttrycka sin tro i judiska termer är det nog svårt för en Torahtrogen jude att känna sig hemma där. Det kan inte ersätta synagogans liv.

– Många kristna (ibland romantiskt präglade), med intresse för judendom, glömmer bort att 2 000 år har förändrat och präglat både kristendom och judendom på lite olika sätt. Kyrkan idag är ingen kopia av Apostlagärningarnas kristna liv. Då var det en liten, förföljd, utspridd och hunsad minoritet. Hade kyrkan tvingats fortsätta leva så i stället för att bli en mäktig majoritetskyrka med makten på sin sida, hade det nog påverkat kyrkans förkunneelse och lära.

– Men så har judarna fortsatt att leva: templet förstördes, Jerusalem revs ner, de fördrevs, hunsades, förföljdes och mördades, Kyrkan blev statsreligion och så vidare. Det är klart att det präglat judendomen av idag, liksom det präglat kyrkan å sin sida. När vi möts idag kan vi inte hoppa över 2000 års historia utan att försöka lära av den och låta den påverka hur vi ser på det judiska folket och deras eviga förbund.

Att mötas med respekt

Men borde inte den nutida kyrkan inspireras mer av Jesu och apostlarnas judiska tro? Den dåtida judendomen är grunden till både kristendomen och nutida judendomen. Det ger ju även kristendomen rätt till sitt ursprung.

– Absolut! Kristendomen är som vi sade, gammaltestamentlig, utan GT